

2. Pád komunizmu a otázka ekonomické transformace

- **Základní charakteristiky CPE**
- **Scénář transformace ekonomiky (spuštěn 1.1.1991)**
- **Zahřívací kolo r. 1990**
- **Námitky proti?**
- **Statistický odraz reakce ekonomiky**
- **Mezinárodní komparace**

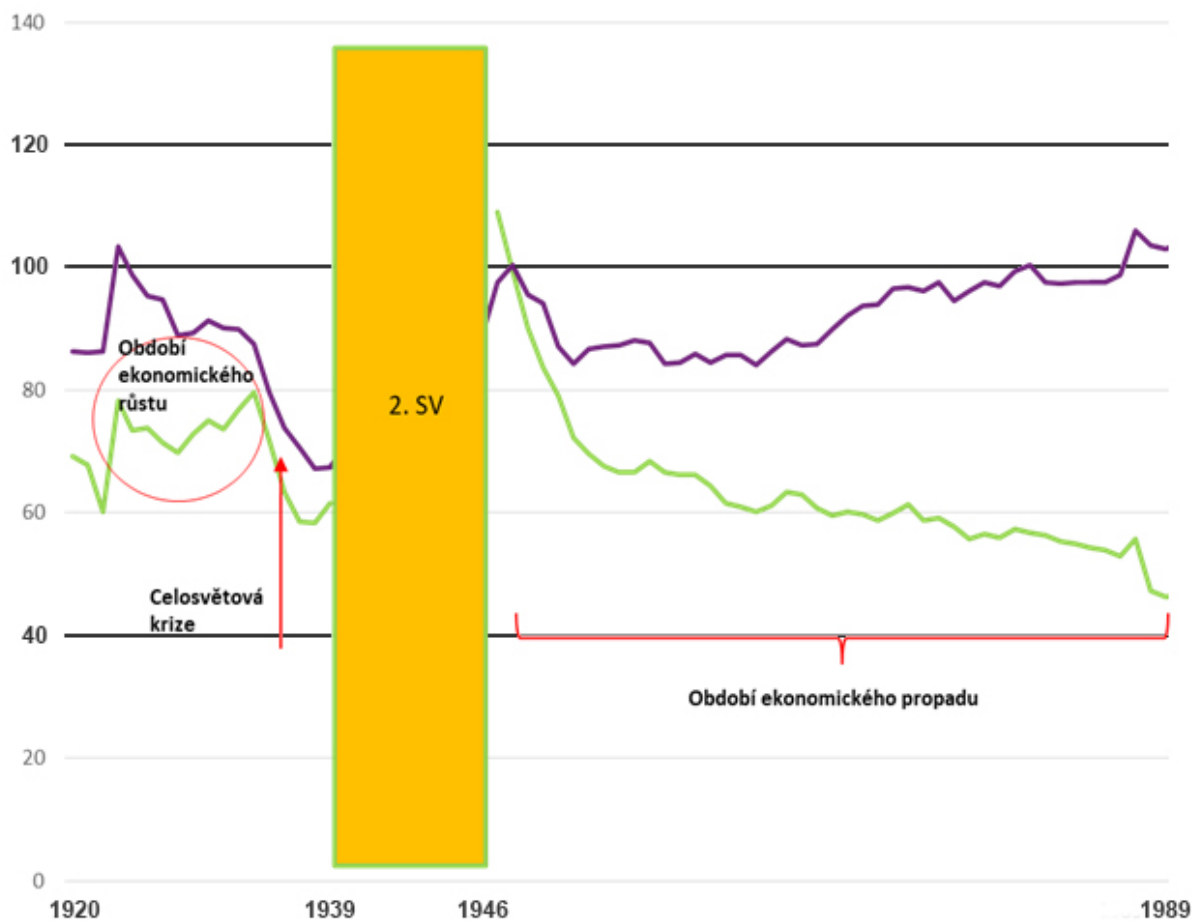
Připomínka CPE

Hlavní rysy reálně socialistické ekonomiky:

- **Znárodnění/kriminalizace soukr. podnikání**
- **Potlačení trhů/fixní ceny-nerovnováha, fronty**
- **Monopol zahr. obchodu/nekonvertibilní koruna**
- **Direktivní centrální plány/systém jedné strany**

Výsledek: HDP pc ČR/HDP pc Rakousko v r.1989 cca 30-40%, ale v r. 1948 HDP pc ČR/HDP pc Rakousko více než 100%

HDP pc v ČSR/ČSSR a Rakousku (jako podíl na HDP pc Německa, tj. německý HDP pc = 100%), data OECD

Transformační scénář/strategie

V. Klaus a scénář transformace schválený FP ČSR, podzim 1990, realizace od 1.1.1991:

- **Cenová liberalizace/obnovení funkce trhů**
- **Devalvace a fixace kurzu koruny vůči USD**
- **Liberalizace zahraničního obchodu**
- **Stabilizační makroekonomická politika (inflace?)**
- **Privatizace (restituce, malá, velká: kuponová veřejné soutěže, přímé prodeje atd.)**
- **Aktivace sociální sítě (nájemné? elektřina apod.)**

1990: zahřívací kolo

- **Změny v ústavě: legalizace soukromého vlastnictví podniků**
- **Zákon o akciových společnostech**
- **Zásadní změny ve fiskální politice: kladné saldo rozpočtu, snížení subvencí a korporátních daní, snížení výdajů na zbrojení (7% HDP v r. 1989!)**
- **MMF (IMF), Světová banka, Asociační dohoda s EU, Izrael, Jižní Korea apod.**
- **Návrat na politickou mapu Evropy – Davos apod.**

Námitky proti Klausovskému scénáři

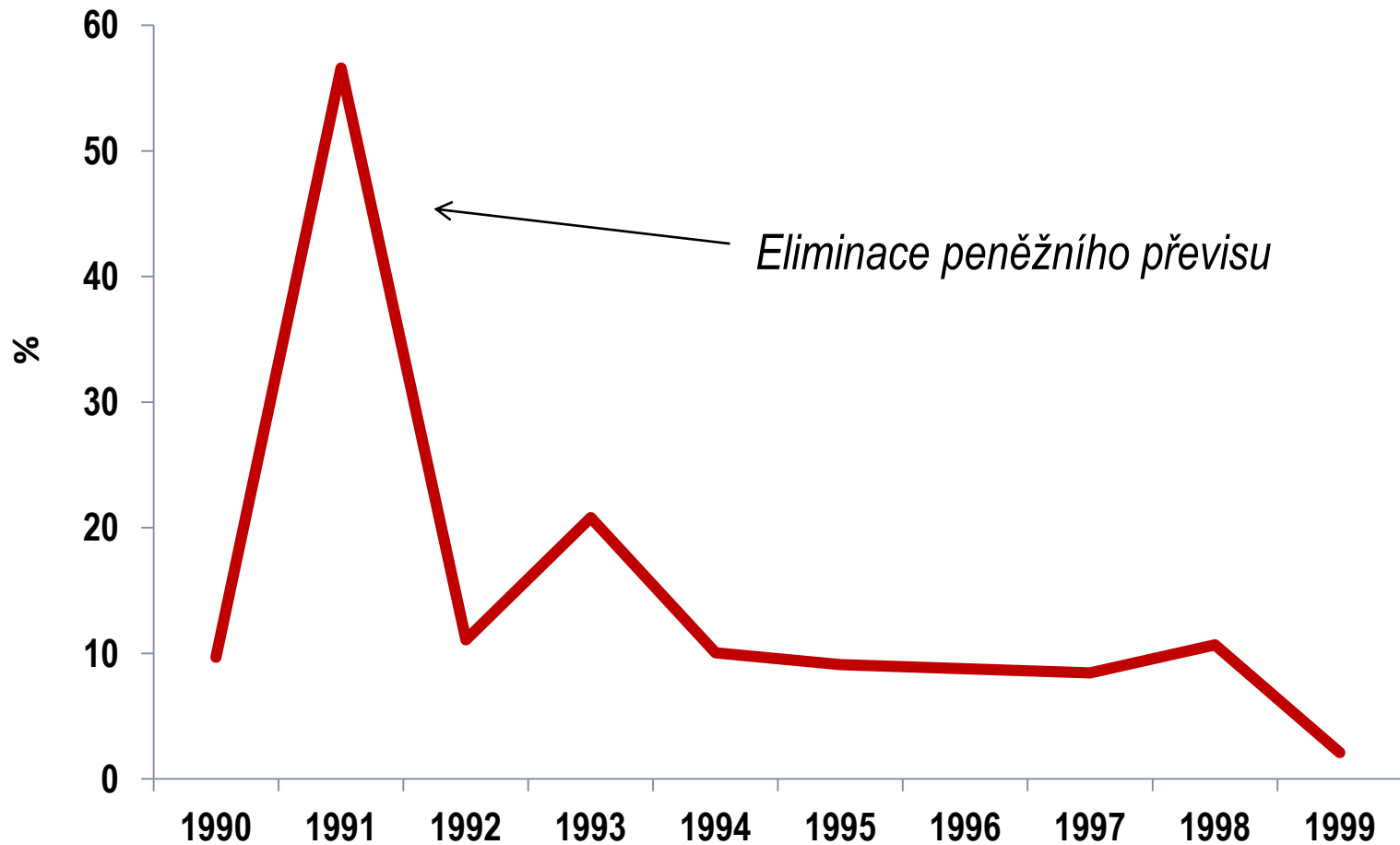
- Šoková terapie? Ne! Bývalá NDR?
- Import právního rámce ze zahraničí? Proč nelze?
- Právní rámec a pak privatizace apod.
- Překročit Rubikon (1968?)

V. Klaus: třetí cesta je cesta do třetího světa, proto znovuzrození kapitalizmu

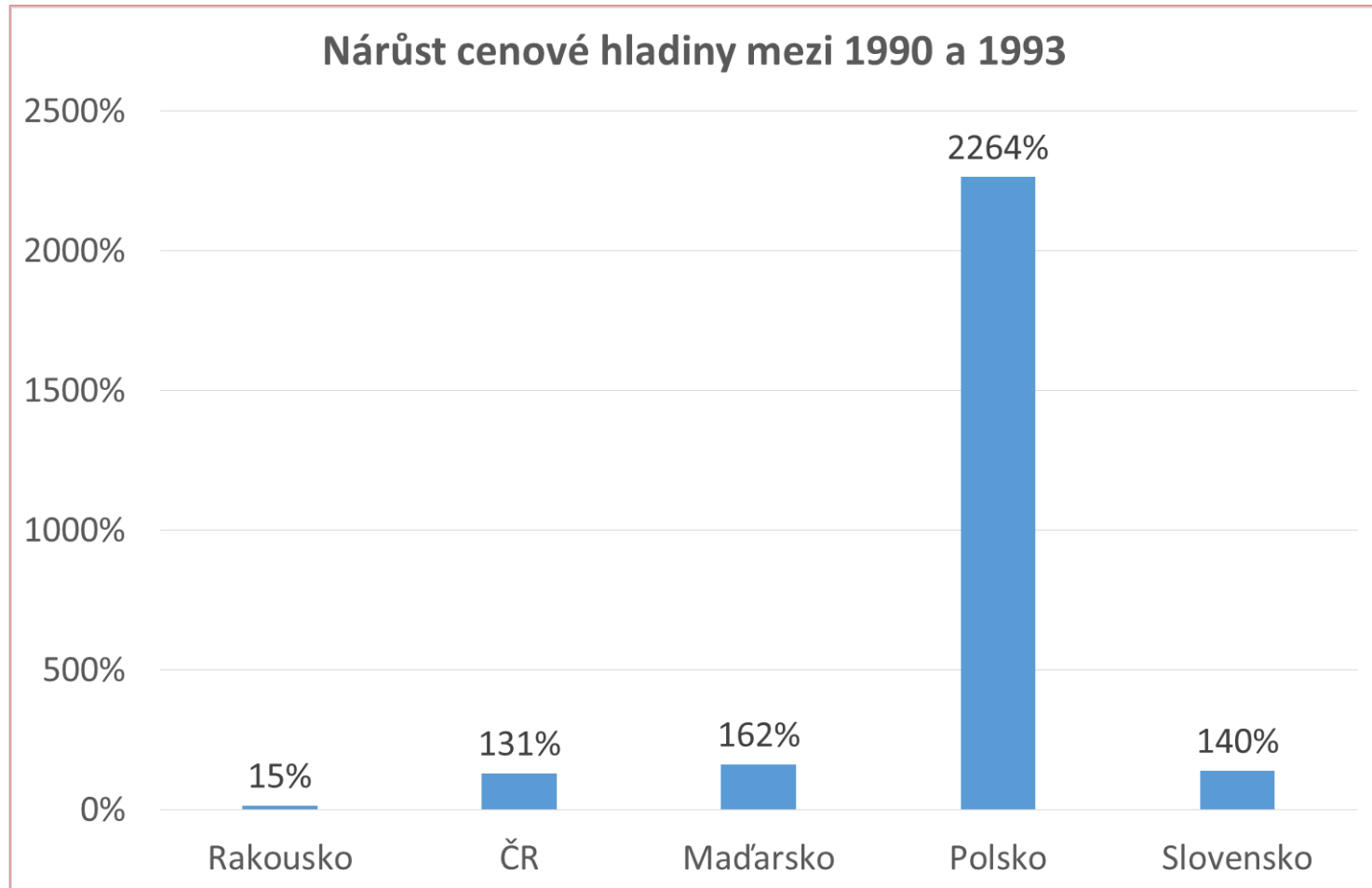
„Velké znovuzrození“, PIIE, Washington 2014

Statistický odraz reakce ekonomiky

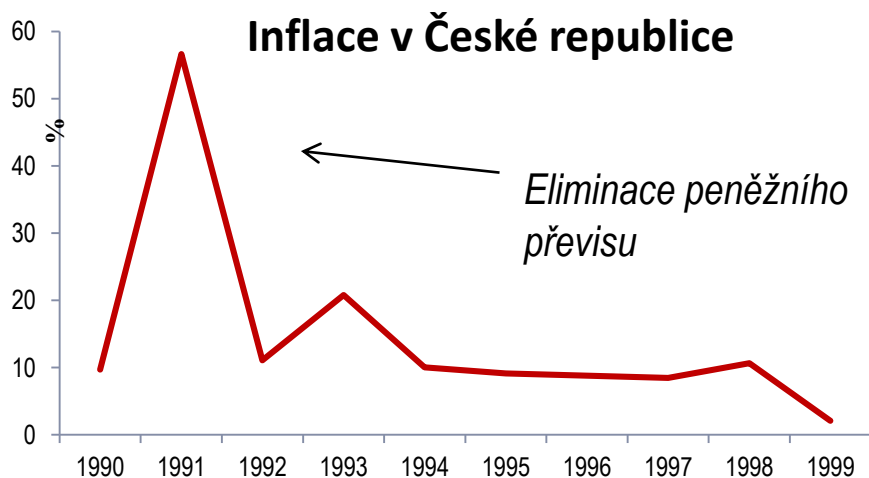
CPI

Komparace inflace

Zvládnutí inflace

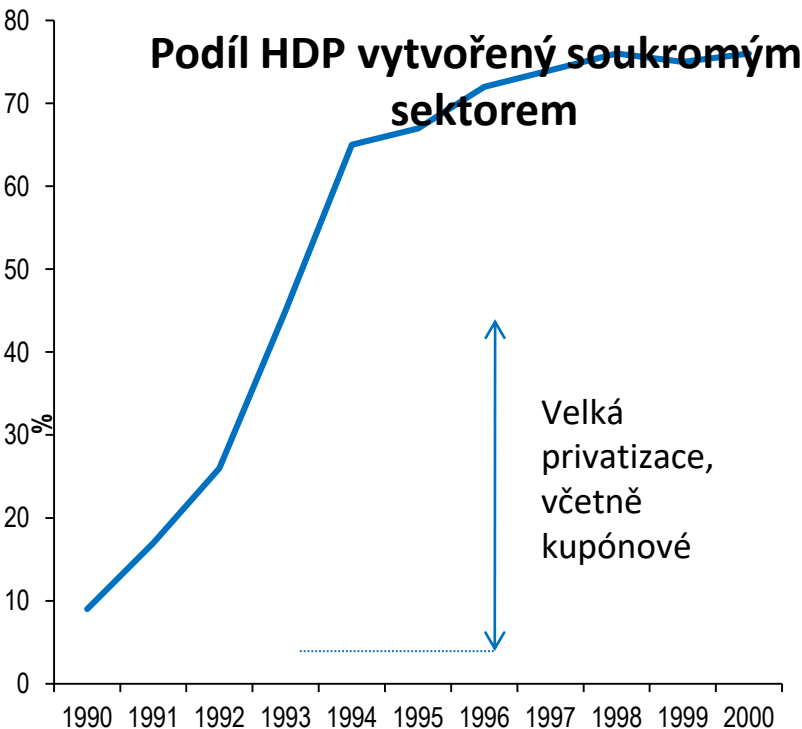

- Podařilo se zabránit mzdově-cenové spirále
- Nejnižší inflace v transitivity ekonomikách
- Dobré pro občany (spotřebitele, domácnosti). Firmy?
- Sociálně únosné, minimální stávky

Země	Kumulovaný růst cen 1990-2013 (v %)
Německo	55
Polsko	1 450
Maďarsko	1 120
ČR	390

Pramen: OECD a vlastní výpočty

Privatizace

- Privatizace – směs různých metod
- Transformační specifikum – privatizace bez kapitálu
- Kupónová privatizace – metoda určená k nalezení prvních vlastníků
- **přechod ze státního vlastnictví do soukromých rukou lze uskutečnit i v relativně krátké době a bez akumulace kapitálu (podíl soukromého sektoru na tvorbě HDP se zvýšil z cca 0 % na 70 % mezi roky 1990 a 1995)**

Podíl soukromého sektoru na tvorbě HDP

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
%	12	17	28	45	56	64	75	78

Srovnání postkomunistických zemí

	Kumulovaný pokles HDP (v %)	Trvání poklesu v letech
ČR	-12	2
Maďarsko	-18	3
Polsko	-18	2
Rumunsko	-21	3
Slovensko	-24	3
Bulharsko	-27	4
Estonsko	-33	4
Rusko	-35	5
Litva	-41	3
Ukrajina	-61	9

- Bylo nutné provést transformační kroky dostatečně rychle; země postupující pomalu měly krizi hlubší a delší
- **Lekce pro dnešek:** lidé jsou ochotni podstoupit hluboké reformy, pokud jsou jim vysvětleny důvody a směřování společnosti

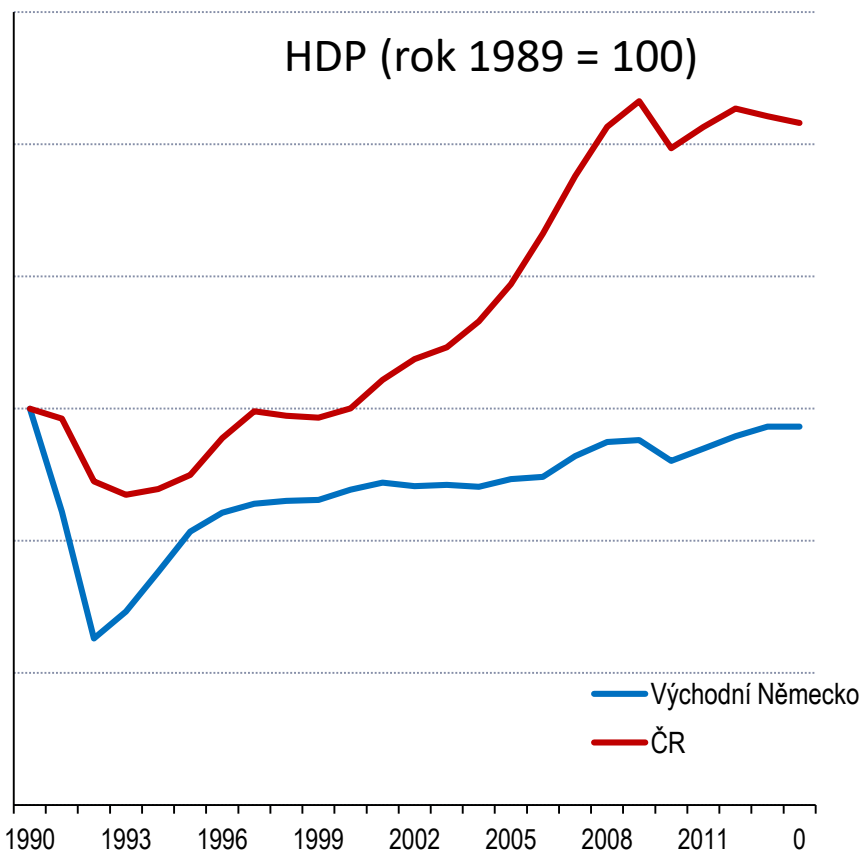
Pramen: WIIW a vlastní výpočty

Srovnání s NDR

- NDR na rozdíl od ostatních transformujících se zemí přijala „hotový“ právní řád i systém státní správy
- Převzala též stabilní a respektovanou měnu (byť v kurzu, který nebyl fundamentálně podložený)
- Ex-NDR se stala příjemcem kolosálních transferů

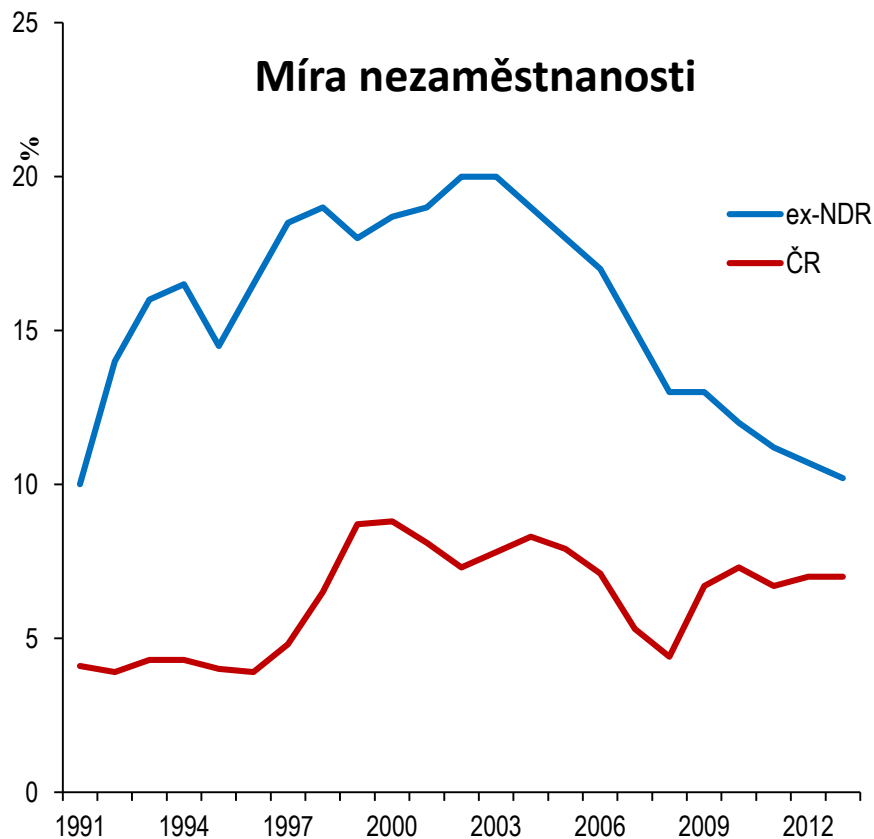
**Jak se projevily tyto rozdíly
na úspěšnosti transformace bývalé NDR?**

Srovnání produkce

- Pokles v bývalé NDR byl mnohem prudší
- Produkce na hlavu resp. na pracovníka však vyšší – došlo k úbytku obyvatel cca o 20 %
- **Lekce :** navzdory prakticky kompletnímu převzetí „dokonalého“ institucionálního prostředí a transferům nebyla transformace o nic méně náročná

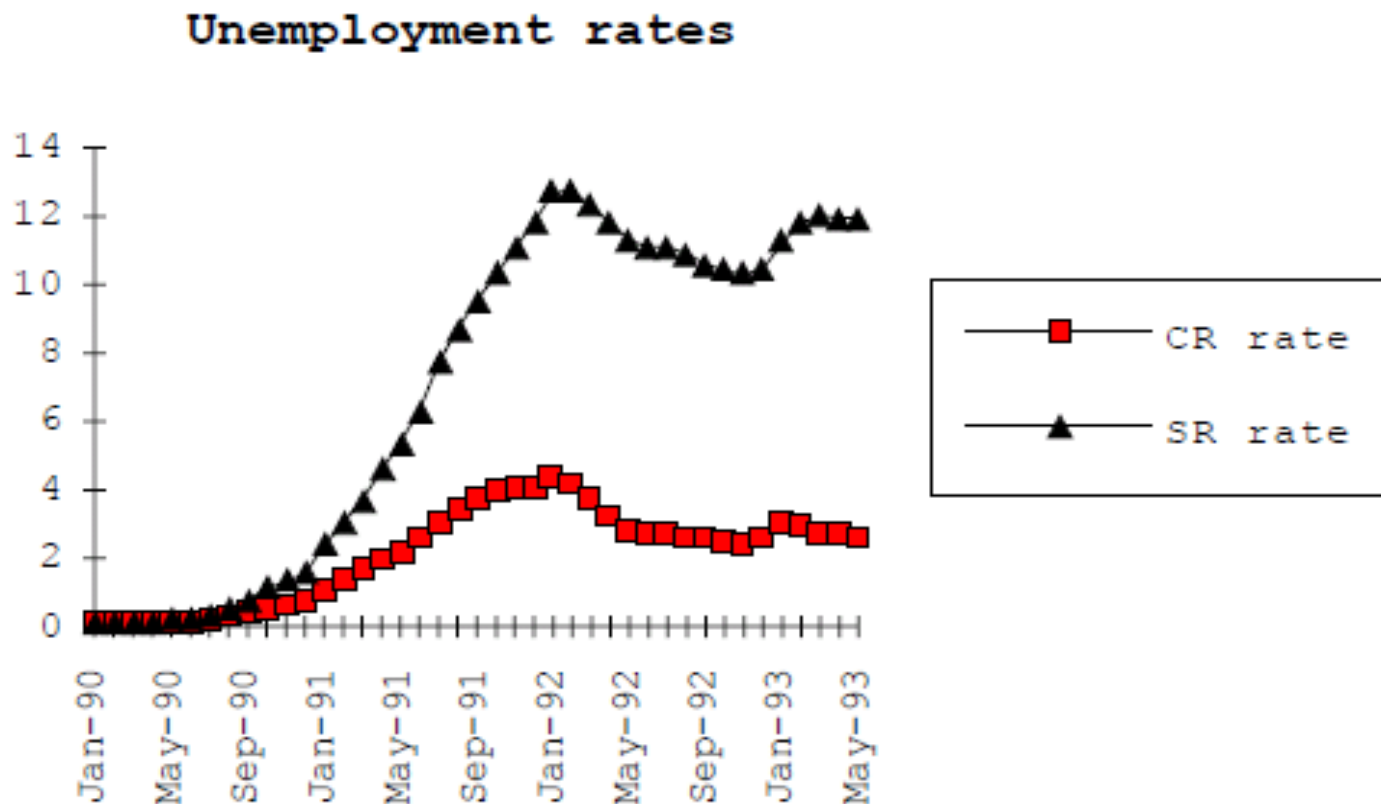
Srovnání nezaměstnanosti

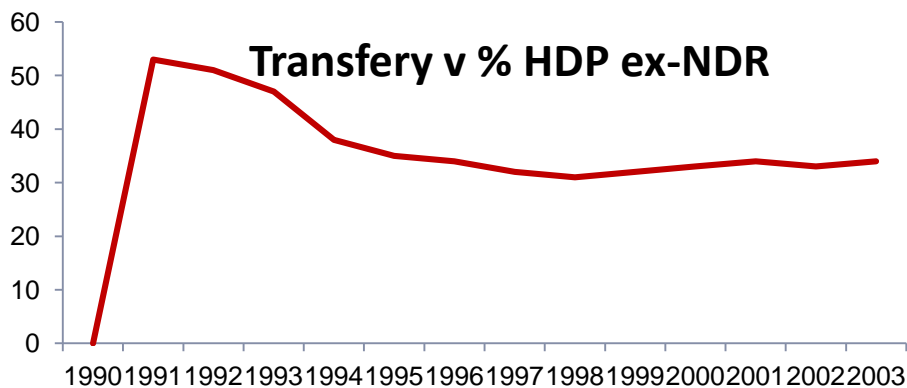
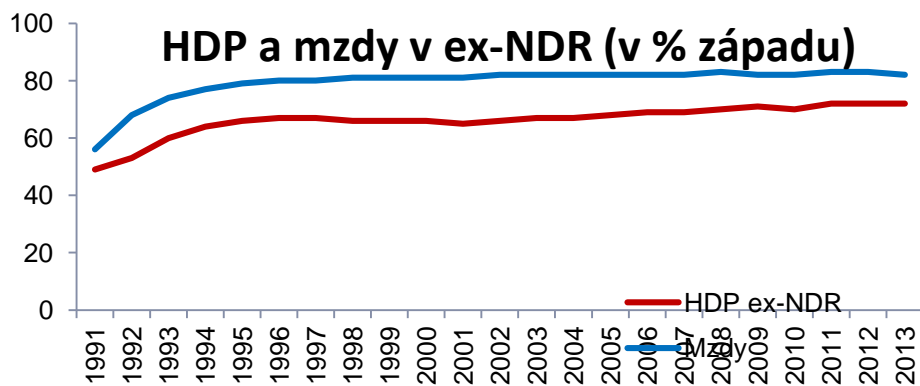
- Přijetí „západních“ platů v ex-NDR vedlo k nezaměstnanosti
- Tzv. „aktivní politika“ zaměstnanosti nemůže zabránit růstu nezaměstnanosti ani při kolosálním objemu prostředků
- **Lekce pro dnešek:** přejímání západních pravidel a snaha dosáhnout rychlého vyrovnání životní úrovně při slabé produktivitě mělo v ex-NDR značné náklady

Statistický odraz reakce ekonomiky

Míra nezaměstnanosti

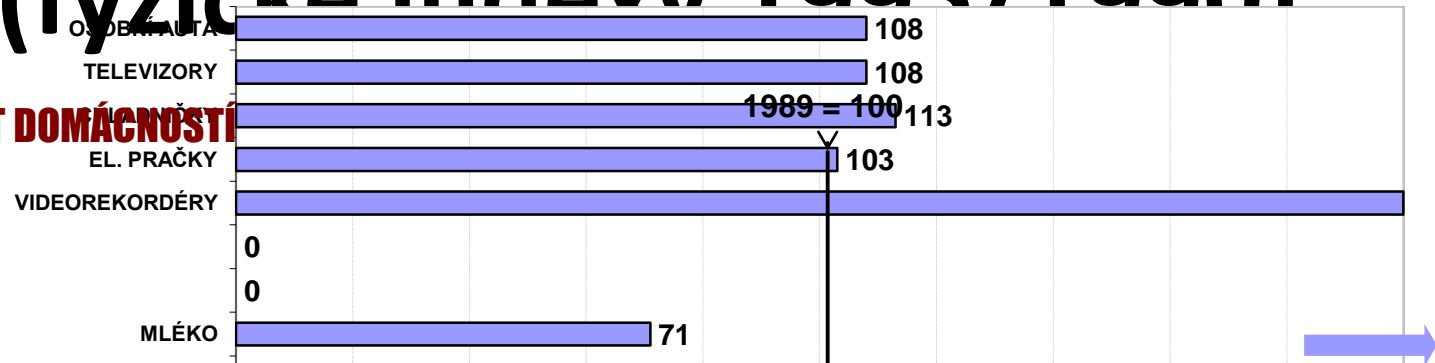
Srovnání mezd a transferů: NDR a SRN

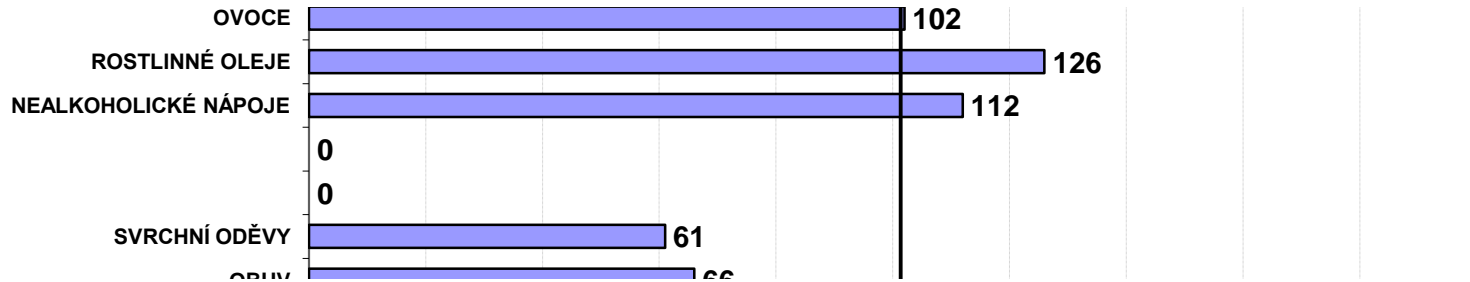
- Mzdy byly zvýšeny na úroveň cca 80 % západních zemí do pěti let po sjednocení
- Produktivita však nikoliv
- Srovnání životní úrovně bylo hlavním výsledkem transferů (stále asi 1/3 HDP ex-NDR)
- **Lekce pro dnešek: žádná ekonomika si nemůže dovolit žít „nad poměry“**

Strukturální změny ve spotřebě (fyzické indexy 1995/1990)

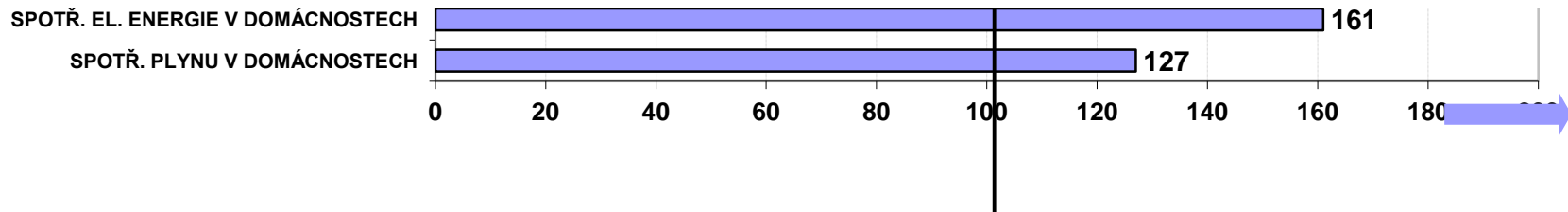
VYBAVENOST DOMÁCNOSTÍ

SPOTŘEBA POTRAVIN PER CAP

SPOTŘEBA VYBRANÉHO PRŮMYSLOVÉHO ZBOŽÍ PER CAP

Členství v OECD od r. 1995

Přijetí do OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj): zásadní podmínky pro přijetí jsou parlamentní demokracie a otevřená tržní ekonomika.

Význam: potvrzení správné transformační cesty resp. zdravé základy kapitalistické ekonomiky položeny